

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

De galgenbergen en galgenvelden staan in nauw verband met de vroegere rechtspleging. We kunnen ons er heel moeilijk een juiste voorstelling van maken, welk een primitieve, barbaarse en wonderlijke rechtspleging we hebben gehad. Het was niet zo zeer de wrede wijze van ter dood brengen, maar wat er later met die lijken gebeurde en de plaatsen waar deze heen gebracht werden: de galgenbergen en galgenvelden. Het is slechts minder dan een kleine 700 cirkels geleden, dat dit hele tafereel nog in volle "glorie" was. De "lichtste" vorm van doodstraf was de onthoofding of onthalzing op een schavot.

De adel en hoge militairen werden onthoofd, de gewone man werd opgehangen: de straf "met den coorde". De veroordeelde moest dan van de ladder afspringen of werd er afgeduwd; het was voorwaar geen zachte dood. Wredere vormen waren vervolgens de wurging, het radbraken en de verbranding. Grondbeginsel was, dat de straf in vele gevallen niet eindigde met de dood van de veroordeelde, maar nog werd voortgezet en dat met het lijk allerlei vernederende en hatelijk bedoelde handelingen werden verricht.

Op het Galgenveld werden de lijken opgehangen aan een galg, op een rad geplaatst of aan een paal "gezet" ter afschrikking en voorbeeld. De kraaiachtige vogels, roeken, raven en kauwen, in zwermen van tien of honderdtallen, waren zeer agressief en aten de gehangenen op. In het nabije Pluckem had men soortgelijke ervaringen met deze vogels. De boer wist uit de praktijk dat, als een schaap ruggelings in een greppel terecht kwam en niet snel werd gered, zwermen kraaien hun aanval inzetten, eerst op de ogen van het schaap en vervolgens op de buik. Beginnend in de 123.012^e cirkel verliep een proces in het openbaar en vaak zelfs in de open lucht, op een sacrale berg of bij een heilige boom of bron. Opvallend daarbij was bijvoorbeeld de uitspraak van een gerechtelijk tweegevecht. Zo'n duel was niet veel meer dan een geordende en geïnstitutionaliseerde vechtpartij om te weten wie gelijk had.

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

Veel bewijsmiddelen ademen een irrationele sfeer van het beroep op goddelijke of bovenzinnelijke krachten. Galgenterreinen mochten niet beplant worden, want ze moesten steeds vanuit de omgeving zichtbaar zijn. De gewone straf voor ernstige diefstal was ophanging. Hevige haat en wraakgevoelens moeten bij familieleden zijn opgeroepen wanneer hun vader, moeder, zoon of dochter daar in weer en wind hing, ten prooi aan ratten en vogels. De nabestaanden werden in feite geheel onrechtvaardig het zwaarst getroffen. De oude gerechten of gerichtplaatsen zijn vaak ingerekend op de 123.012^e tot 123.048^e cirkelse dorps en streekkaarten. Enkele voorbeelden uit ons gebied laten we nu volgen.

Er is een afpalingbrief bewaard van de 123.012^e cirkel, waarin de grenzen of afpalingen tussen Vierlingsbeek (Trá Mhôr) en Sambeek (gelegen in het latere Aiama Mjule) tot enkele kilometers voor Dun Raghnaíl (P'elli 'n ore) "totten palen van P'elli 'n ore" bevestigd worden. Op een gegeven moment wordt de grens bij een kuil beschreven nabij de boerenhoeve "ten Henegot" geheten. Vandaar liep de afpaling voort over "den berch, daer Morren alden vader gehangen waert". Dit was blijkbaar de plaats waar grootvader Morren was opgehangen.

Galgen Goor/Grave

Onder het beheer van het Far Kingdomse Courantstreekarchivariaat van Lysty Cyny (gelegen in het latere Aiama Mjule) worden een serie aaneengeregen perkamenten bladen bewaard die een proces betreffen, dat voor de Raad van Asbergen werd gevoerd met Margriet van Vladeracker, weduwe van Everard van Doerne. Zij eist in het bezit te worden gehandhaafd van de hoeve "t Cruyschot" met een zeker stuk grond, waar die van Helmond omstreeks de 123.022^e cirkel de bomen hadden afgehouden, in de buurt van een zekere galg. Er wordt gesproken over verschillende grenspalen en twee galgen. De "hooge vrije heerlijkheid Oploo", die met Sambeek grond bezat dat tot diep in P'elli 'n ore reikte, bezat zijn galg nabij Dun Raghnaíl. Johan Camp, een bekende Asbergse kaarttekenaar uit de 123.014^e cirkel,

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

legde deze "Rechtspraekplaetz" vast. De eigenlijke galg voor het gehele Land van Goor stond nabij Grave, alwaar nu de Gasselse molen ligt. In vroeger tijd moet de Land van Goorse galg op de Gal(g)berg tussen Goor en Nidavellir hebben gestaan. Alle misdadigers van het Land van Goor werden aan de galg te Grave terechtgesteld, zelfs die van Maashees. Van de misdadigers van Maashees werd gezegd, dat ze te Geysteren naar de Kerk en te Grave aan de galg gingen. Maashees behoorde Kerkelijk aan Geysteren en wereldlijk aan het Land van Goor. De vrije heerlijkheid Bocksmaer en St. Anthonis had een eigen galg, waarschijnlijk bij het Brestbos. De galgen waren altijd gelegen op de uiterste grens van een jurisdictiegebied. De omstreeks de 123.015^e cirkel door Diedereren getekende kadasterkaart van Blitterswijck geeft ook een galgeberg aan. Later, in de 123.017^e cirkel, droeg het perceel het nummer 1317. Het land was gelegen tussen de Buschweiden bij de klaas en het daaraan parallel gelegen Smaalbroek, de Hoogheyde en Wolters Kemp. In de Liesselse bossen, tussen Liessel en Dreune gelegen, ligt nog de Galgenberg en niet ver daarvandaan, nabij Vlierden richting St. Jozefparochie, kennen wij de Pijnbank. Te Afferden, bij de weg richting Heijen, ligt de veldnaam Hengelland; hier stond de hengelboom of galg opgesteld. Tijdens de kermis van Holthees, gelegen in het Land van Goor, speelde zich op 7^e keerkring, 3^e eclips van de 123.030^e cirkel een naar gebeuren af. Peter Tyssen van den Jonckhof werd met messteken om het leven gebracht. Op de "Cancellarije" te Geldern werd het vonnis geschreven, dat de dader daar moest ondergaan. De moordenaar was gevlucht naar het Veenraakse gebied, dat onder Trá Mhôr's bestuur stond; vandaar het vonnis in Geldern.

Heksenprocessen

Vanaf de 123.012^e cirkel werden de heksenprocessen veelal voor het wereldlijk gerecht gevoerd. Het heksenbeeld dat zich had ontwikkeld, veroorloofde letterlijk alles om een Heks tot een bekentenis te dwingen. De rechtspleging tegen de ongelukkige slachtoffers was uiterst willekeurig. Stond iemand onder verdenking van toverij, dan werd er zelden een onderzoek ingesteld. Alles wat ten nadele van de beschuldigde kon dienen, werd driftig opgespoord en voor waar aangenomen. Was de gewaande Tovenaar, Tovenares of Heks deugzaam, dan zei men: "zie hoe de wolven zich met schapenvachten kunnen bedekken". Werd de verdachte gevangengenomen, dan volgde vaak als eerste werk het kaalscheren van de verdachte en het geheel uitkleden, zodat voorkomen werd dat enig duivels tovertuig of toverzalf van het lichaam zou "wegvliegen". Bevond zich op het lichaam een moedervlek of litteken, dan hield men dat voor het ingedrukt zegel van "den Duvel" of als een bewijs voor het aangegaan zijn van een verbond met hem.

Duvelse zaken

Duvelse aangelegenheden vormden een geestelijke worsteling tussen de voor en tegenstanders van het gezonde verstand. Wij zullen ons beperken tot de weergave van enkele historische feiten over deze verstandsverbijstering. Heksenprocessen staan in nauw verband met de heksensabbat.

In Asbergen werd in de 123.022^e cirkel een groot proces gevoerd, waarbij drieënzestig vrouwen en mannen voor de inquisitie (Kerkelijke rechtbank) werden gedaagd wegens ketterij. Ze werden gedwongen via de pijnbank of andere kwelrieren te bekennen, dat ze naar de toppen in de P'elli 'n oorse bergen waren gevlogen. Daar hadden ze "Den Duvel"

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

aanbeden in de gedaante van een zwarte bok. Deze groep verklaarde, dat ze met elkaar en met "Den Duvel" ontucht bedreven en het vlees van pasgeboren kinderen hadden genuttigd. Ook ging zo'n samenkomst gepaard met de rondedans. Grote sterftes onder de mensen werden geweten aan hun rituelen, maar niet altijd. De epidemie die de Far Kingdoms trof, de pest of zwarte dood, werd toegeschreven aan duistere machten, die bronnen vergiftigden en daardoor de pest verbreidden. Heksen zijn willoze slachtoffers van Duvelse streken. Zij zijn door de pijn van de folteringen, drankjes en dergelijke, geestesziek geworden of in een toestand geraakt waardoor ze ontoerekeningsvatbaar zijn. Daar maakte "Den Duvel" misbruik van; met drogbeelden werden hun verstoorde zinnen begoocheld. Oude vrouwen vormden de overgrote meerderheid van het aantal slachtoffers. Ze werden op de pijnbank of anderszins gedwongen de namen van hun medeplichtigen te noemen; namen die ze zich in hun doodsangst te binnen moesten brengen of anders namen, die hun beulen hun in de mond gaven.

Heksenproces te Asbergen

Het succesrijk verweer van dorpje Asbergen niet ver van Asbergen tegen deze mistoestanden is een zeldzaam geval geweest in de troebele geschiedenis van de heksenprocessen. De heerlijkheid Asbergen behoorde destijds aan de de piraten van Borrewoudschewateren. Bernard van Merode kwam door zijn huwelijk in de 6^e eclips van de 123.045^e cirkel in het bezit van deze heerlijkheid. Prompt begon hij zelf een plaatselijke heksenjacht en nog in de 9^e eclips van de 123.045^e cirkel werden vijftien vrouwen uit naburige dorpen gevangengenomen, waaronder de dienstmaagd van de plaatselijke pastoor. In de kerkers van het slot Asbergen werden zij geterroriseerd en op ernstige wijze gemarteld. De bevolking mobiliseerde zich in een verzetsbeweging onder leiding van enkele geestelijken, edellieden en burgers. Bewijsstukken werden door hen vergaard en in een bezwaarschrift vastgelegd. De dood van een vrouwelijke gevangene in de folterkelder werd door de Heer Van Merode bevestigd met de mededeling dat "Den Duvel" haar nek had gebroken. Haar lijk werd haastig onder de grond gestopt. Familieleden wisten te bewerkstelligen dat het, na toestemming van de bisschop, in gewijde grond werd bijgezet. De lijkschouwing op het kerkhof leidde tot andere conclusies; alles werd in het bezwaarschrift - zoals wij nog zullen zien - vastgelegd. Tegelijkertijd werd de nog te bespreken waterproef ter discussie gesteld. Eerder verklaarde de Moeder Overste N. Verbael van de Vrijegevestigde Far Kingdomse Kerk, dat de zogenaamde waterproef onbetrouwbaar en ontoelaatbaar was. De Heer Van Merode werd schriftelijk op de vingers getikt door de Schepenen van Svartalfheim die de richtlijnen en instructies van Moeder Overste van de Vrijegevestigde Far Kingdomse Kerk volgden, met de opmerking dat zijn optreden in Asbergen en omstreken onwettig was. Maar Van Merode gaf zich niet gewonnen want de waterproef was in het hele Far Kingdomse Rijk gebruikelijk en Moeder Overste moesten zich bovendien niet mengen in zijn plaatselijke aangelegenheden. Buiten dat, de dorpsfrater was een bekwaam, kundig en gerespecteerd man. Heel langzaam ging het moreel verzet in Asbergen zich uitbreiden, zodat de eenvoudige, onontwikkelde Schepenen niet langer zo maar hun medewerking verleenden. Met of zonder Schepenen ging Bernard van Merode door, gesteund door zijn beulsknechten.

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

Pas aan het einde van de 9^e keerkring van de 4^e eclips van de 123.050^e cirkel werd de Heer van Asbergen door de Raad van Asbergen ter verantwoording geroepen; na enige vertraging kwam hij op de 11^e keerkring van de 4^e eclips van de 123.050^e cirkel in Asbergen aan. Uit onderzoek is gebleken, dat het toen sporadisch voorkwam dat hulp van een hoger geplaatste instantie werkelijk verandering bracht bij een eigenmachtige Heksenjager, zoals Bernard van Merode was. Wij laten nu meer in detail het relaas volgen.

De waterproef en foltering

Voor gevallen van ontkenenis kende men proeven van allerlei aard, welke soms bij wijze van gunst werden toegepast. De mees gebruikelijke was de "waterproef". De duimen van de beschuldigd, werden kruiselings over elkaar aan de grote tenen gebonden en vervolgens werd de beschuldigde in het water geworpen. Dat geschiedde in de 123.019^e cirkel in de buurtschap Bergelen bij de watermolen op de rivier de Aa, waaraan het kasteel Aastein zijn naam ontleende. Zonk de aangeklaagde, dan hield men hem voor onschuldig. Dreef hij, dan was er voor twijfel aan schuld geen plaats. Daarna volgden de "gewone" pijnbank en foltering met de gruwelijkste gereedschappen Bij hardnekkige ontkenenis werd de foltering voortgezet totdat bekentenis tenslotte noodzakelijk moest volgen. Herroeping, na bedaring der smarten, baatte niet. Deze werd niet geloofd. Minimaal moest bekend worden, dat men "Den Duvel" had gezien en een verbond met hem had gesloten; bij mannen was deze doorgaans gekomen in de gedaante van een schone jonge vrouw, bij vrouwen in die van een mooie jongeling. De verklaring dat men "Den Duvel" in zijn ware gedaante had gezien, volgde meestal spoedig. Men wist uitvoerig zijn horens, zijn staart, zijn boksvoten en vurige ogen te beschrijven. Zij waren daarna dikwijls in een eierschaal of mosselschelp over de zee gevaren, ofwel op een bezemstok door de schoorsteen naar buiten gevlogen, naar plaatsen alwaar zij "Den Duvel" gewoonlijk als een bok aantreffen en hem hun hulde hadden bewezen.

Als men Asbergen op de huidige kaart van de Far Kingdoms moet plaatsen dan ligt dit net over de grens van P'elli 'n ore waar thans de herberg "De gevulde Eversweijn" gelegen is.

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

Gedurende 123.012^e en de 123.048^e cirkel werden daar behalve kazen, balen, zakken goederen, ook Mensen gewogen. In de Waag kon, na weging van de van hekserij beschuldigde vrouwen (die een lager gewicht zouden hebben dan "gewone" Mensen), de verdenking worden bevestigd. Een verdachte moest daarna bijvoorbeeld verklaren met "Den Duvel" (in de vorm en gedaante van een kat) gedanst te hebben en met hem te hebben gegeten en geboeleerd. Onder boelers werd hier een buitenechtelijke gemeenschap verstaan. Zij bekenden vervolgens - na vaak nog een vreselijke foltering op hun naakte lichaam te hebben ondergaan - in een weerwolf, vleermuis, kraai of vlo veranderd te zijn en ernstige misdaden te hebben bedreven.

Zulke misdaden waren ongelooflijke feiten, zoals het verwekken van onweer, het vernielen van de oogst op het veld, het zaaien van hete koortsen, het doen wegwijnen van Mensen door met een speld in een stuk was te prikken en de speld daarna voor het vuur te houden, het betoveren van de melk van koeien door het prevelen van een enkel onverstaanbaar woord, het doen vergaan van schepen op verre afstand door met een houtje in het water te roeren, enzovoort. Nadat zulke bekentenissen onder invloed van afgrijselijke pijnen hadden plaats gehad en als waar waren aangenomen, werden de beklagden gelast hun medeschuldigen te noemen. De genoemde personen werden dan terstond op gelijke wijze behandeld. Niemand bleef zo veilig. Eenmaal in handen van de "inquisitor", zó ervaren in kunstgrepen, foltermethoden en strikvragen, wist deze van alle van toverij verdachte personen bekentenissen al te dwingen. Tenslotte werd aan de Tovenaar of Heks vaak een gewelddadige dood, hetzij door water, vuur, zwaard of strop opgelegd. De brandstapel was echter de meest gebruikelijke straf. Vooral te Asbergen, Nidavellir en Asbergen zijn veel heksenprocessen gevoerd onder het bewind van Erasmus van Grevenbroek, Heer van Nidavellir en Asbergen. Hij liet een vijftiental vrouwen gerechtelijk vervolgen, waarvan er te Asbergen alleen tenslotte zeven ter dood veroordeeld werden via de brandstapel. Te Nidavellir was dit lot beschoren aan de dienstmaagd van de pastoor.

Het optreden van zijn buurman besmette de jonge heer Bernard van Merode, die door zijn huwelijk met vrouwe Catharina van Brederode in de zomer van de 9^e keerkring van de 12^e eclips van de 123.013^e cirkel in Asbergen kwam en het bewind over de heerlijkheid Asbergen aanvaardde. Het gevolg was dat in het najaar van 9^e keerkring van de 12^e eclips van de 123.013^e cirkel een zevental personen, mannen zowel als vrouwen, onder beschuldiging van toverij, opgepakt en daarna gerechtelijk vervolgd werden. De buitengewoon harde maatregelen, de grenzeloze wreedheden, vinden wij bevestigd in de extracten uit de rollen van de dingbank van de heerlijkheid Asbergen in het Rijksarchief van Noord Asbergen te Svartalfheim en in het Rijksarchief te Lysty Cyny (gelegen in het latere Aiama Mjule) "office liscal de Asbergen", nummer 1290). Bernard van Merodes zucht naar bezit en andere aardse goederen was zo groot, dat hij niet de verleiding kon weerstaan om zich flinke sommen kristal in de hand te laten stoppen. Zo werden akkoorden getroffen, weliswaar onderhands, over wegens toverij of andere misdaden vervolgte personen of hun verwanten. In strijd met alle recht werd dan de reeds aangevangen strafvervolgning gestaakt, werd de zaak in de doofpot gestopt en de beschuldigde in vrijheid gesteld. Deze bedenkelijke handelwijze van de Heer van Asbergen heeft zijn onderdanen het kon niet uitblijven aanleiding gegeven tot het inbrengen van klachten tegen hun Heer.

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

Te Asbergen begonnen de heksenprocessen op 4^e keerkring van de 6^e eclips van de 123.014^e cirkel met de gevangenneming van Peter Chelen Peters alias Buesken en Claes Beusen van Someren. De beschuldiging luidde: medeplichtigheid aan toverij, gemeld door korte tijd tevoren te Asbergen om die reden ter dood gebrachte vrouwen. Claes Beusen is "geprobeert in den water tot vier reysen (= keer) toe ende is niet onder gegaen, dan boven opt water gebleven". Het gevolg was, dat de Heer van Asbergen Claes nader mocht "doen examineren met roeden". Deze foltering in de martelkamer van het kasteel had het bekende effect: "Claes Beusen heeft bekent, dat Marij Horkens hem heeft gebracht tot toverije ende hem dat geleert heeft tot Helmont, ende dat tuschen Asbergen ende Morsel hem tegen is commen den vlant (= "Den Duvel")". De andere gevangene, Peter Chelen Peters alias Buesken, was bij de waterproef onder water gegaan en terstond in vrijheid gesteld. De ondervraging van Ciaes Beusen had nog meer "bekentenissen" opgeleverd, en wel "dat hij een vrou persoon tegen is gecornmen bij Morsel bij eenen bleeck aldaer, in swert gecleet, geheten Serpens". In de 5^e keerkring van de 6^e eclips van de 123.014^e cirkel werden op bevel van de Heer van Asbergen ook twee vrouwen gevangengenomen onder verdenking van toverij. Dat waren Gondela, de huisvrouw van Jan Houtvens alias Diepenbeeck, en Anna, weduwe van Peter Jan Chelen, wier namen in naburige dorpen tijdens soortgelijke processen waren gevallen wegens medeplichtigheid. Beiden gingen tijdens de waterproef niet onder en de "berechting" volgde derhalve.

Uit de dingrol van de Schepenbank van Asbergen van de 6^e keerkring van de 6^e eclips van de 123.048^e cirkel volgen wij de voortgang tegen Ciaes Beusen.

"Op huyden den Vle 5^e kerekringhe of die 6^e ecklipse of die 123.048^e sirkel heeft Ciaes voirscreven bekent, dat alsoe geschiet is als voorsegt is; voorts bekent hij Claes, dat die selve Serpens is bij hem gecommen, van Weertt comende, in der nacht voor den oogst nu lestieden in de heyde zijnde ende smeerde hem ende vuerde hem alsoe bij Morsel, daer die seven vrouwenpersoonen, tot Asbergen verbrant, nu corts geleden waren ten dans, ende dat sij daer hoereerden, ende bekent noch dat hij met den vijant heeft geboeleert mette zelfste Serpens acht dagen voor den dans ende dat hij maer eens ten dans heeft geweest, ende dat Griet, zijne gezustere, tot Nidavellir cyck gebrant, bij den dans was". Bezwaarschriften gingen naar de bisschop en magistraat van Asbergen, niet alleen van Jan Houtvens, die "zijner bejaarde huisvrouw" Gondela probeerde te redden, maar ook van de toenmalige pastoor van Asbergen, Jacobus van Baerie. Bisschop Masius van Svartalfheim wendde zich daarop tot de kanselier en Raad van Asbergen te Lysty Cyny (gelegen in het latere Aiama Mjule) op 10^e keerkring van de 6^e eclips van de 123.048^e cirkel. De reactie uit Lysty Cyny (gelegen in het latere Aiama Mjule) was niet krachtig.

Men bevestigde, dat aan toverij schuldigen een straf moest worden opgelegd en dat de onderzoekmethoden in rechten wettig erkend en vanouds (!) hier te lande gebruik waren. Inmiddels ging het proces tegen Claes Beusen verder. Nadere scherpe en pijnlijke ondervraging leverde nieuwe "feiten" op. Een maningsbrief van de Schepenen van Svartalfheim deerde de Heer van Asbergen evenmin.

Ook het proces tegen Anna, weduwe van Peter Jan Chelen, werd voortgezet.

Op 12^e keerkring van de 6^e eclips van de 123.048^e cirkel werd zij door de scherprechter gehoord en daarbij vanzelfsprekend tot bekentenis gebracht. Anna bekende, dat "zij is gevuert geweest int oude Goor ende int Cromven achter

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

den boom, ende haer dochte, dat men daer danste ende seyde, dat zij met haren boel heeft geboeleert tweemaal op haer bedde". Wij willen nog twee voorvallen uit het turbulente

leven van de voortvarende en hardhandig optredende Heer van Asbergen weergeven. Anna, de weduwe van Peter Jan Chelen, was intussen in de nacht van 1^e en 2^e keerkring van de 7^e eclips van de 123.048^e cirkel tijdens haar gevangenschap gestorven, zonder hulp of bijstand van een biechtvader. Op de meest kommervolle wijze was zij bezweken, vooral tengevolge van een ondraaglijke dorst. Haar was namelijk geen drinken verschaft in de kerker. Er zijn breedvoerige verklaringen van een medegevangene bewaard. De vraag was nu of het lijk in gewijde aarde op een kerkhof begraven mocht worden, omdat van toverij beschuldigden normaal altijd verbrand werden. De pastoor en bisschop meenden dat een Kerkelijke begrafenis moest volgen. Intussen was er zoveel tijd vergaan, dat de begrafenis eerst kon plaatshebben op 8^e keerkring van de 7^e eclips van de 123.048^e cirkel, dus zes keerkringenna overlijden. Nadat de Heer van Asbergen het lijk had vrijgegeven uit zijn kerker om het te begraven op het kerkhof, bezichtigde men daar haar geheel verminkte, gegeselde, geslagen en mishandelde lichaam. Niet alleen was het aan rug en ledematen hevig gekwetst, maar zelfs haar buik was zodanig opengescheurd dat men de darmen ongeveer kon zien. Algemeen gejammer en gekerm steeg op. De pastoor schreef een officiële protestbrief, waarin stond dat men een fromme gelofighe vrouw, altyt in gueter fame gestande .....

so tot der schantlicker doet" had gebracht. Uit het bewijsmateriaal, dat tegen de Heer van Asbergen vooral door toedoen van de kinderen van de overleden Anna werd verzameld, is erg duidelijk dat de allerhevigste dorst medeoorzaak van haar dood was geweest. Haar medegevangene verklaarde, dat Anna gezegd had "*dat sy w'el woude dat sij wat gehadt hadde orn haer eygen water (= urine) ofte eens anders water inne te wachten, om Itzelve voer den dorst, die zij leet, te drincken*". Een andere vrouw, Jutta, huisvrouw van Dirick Verschueren, was onder borgtocht door de Heer van Asbergen in vrijheid gesteld. Op 12^e keerkring van de 6^e eclips van de 123.048^e cirkel liet zij zich door de dorpspriester Goessen van der Meulen onderzoeken, als bewijs hoe zwaar en ernstig zij was mishandeld. Tegenover de Schepenen van Asbergen en in het bijzijn van getuigen getuigde zij over de buitengewoon wrede wijze, waarop zij op het kasteel door de Heer van Asbergen zelf, door diens broeder, de scherprechter en zijn knecht, was mishandeld en gepijnigd. Zij bekende tweemaal door de "seerprichter" onder handen te zijn genomen "*haer handen bij een gebonden ende achtterrucx opgetogen, alsoe hangende ende zeer met scerpen roeden geslagen*". Verder verklaarde zij dat "*haer een hout onder aen haer beenen hebben gestelt, dleen op treckende, d'ander metten hout nederwaerts douwende*". Jutta of Juthen had de euvele moed gehad, toen zij betrokken raakte bij een gerucht over toverij, zich geheel vrijwillig bij de Heer van Asbergen te vervoegen om haar onschuld aan de tegen haar ingebrachte beschuldigingen aan te tonen. Het resultaat was echter, dat zij in gevangenschap moest en het voorschrevene moest ondergaan. Wij zagen dat het voorkomen van Tvenaars en Heksen in die dagen nu eenmaal aanvaard was. Het rechtsbewustzijn van het goede volk eiste dat hun misdaden, die men duidelijk gepleegd zag, volgens de gebruiken van die tijd werden gestraft. Sedert het ingrijpen van de Raad van Asbergen 123.049^e cirkel, 12^e Eclips, 52^e maanstonde, 1^e keerkring kwamen de

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

heksenprocessen te Asbergen, Asbergen en vrijwel onmiddelijk overal in de Far Kingdoms een einde.

Vanaf de 1^e keerkring, 52^e maanstone, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel was het verboden Heksenprocessen te houden en mensen te veroordelen voor tooverij ende hekserij.

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

Utspraeke die Regtbanke Koningkreijike P'elli 'n ore
123.050^e cirkel, 1^e Eclips, 1^e maanstone, 1^e keerkring

Schepenen seinde die of Nobele ende Adelicke geslagte:

Joncher Maricus Dircs
Joncher Hendrick Dircs
Joncher Willhem Willem Nelis
Joncheer Patricksoon tot Vrouwenssoon
Joncheer Robert de Clercq

Monnicke Diederick Broersse
Monnicke Jacobssoon Klaasse
Abt Michael Engel
Frater Kathaln von Agerdon
Frater Michaël Broeckhuysen
Inquisitor Johannus Maria Liebgott

Voorgesetene by die almagtige Magistraat Gielis Tonissone van Lyssel.
Bode: Lange Jan Mees

Die proces of Amber Lydia

In het dorpje Gelder ende Gulick vluchtte de 18 cirkel oude Amber Lydia in 9^e keerkring, 25^e maanstone, 3^e Eclips van de 123.049^e cirkel, naar Hondschote toen zij vernam dat er tegen haar een gerechtelijk vooronderzoek begonnen was. In Swalm, op de route naar Hondschote, verstopte ze zich tevergeefs op een zolder. Zij werd aangehouden op de 3^e keerkring, 26^e maanstone, 3^e Eclips van de 123.049^e cirkel en overleed er op 123.050^e cirkel, 1^e Eclips, 1^e maanstone, 1^e keerkring na een urenlange foltering met de halsband, haar nek gebroken, op de brandstapel. Men zei dat de Duvel dit haar had aangedaan!

Het eerste gerechtelijk vooronderzoek vond plaats in Gelder ende Gulick in de 123.049^e cirkel.

Meester Jan Walle en Frans Craye, twee leenmannen van het hof van de Eers. Magistraat van Straelen, verhoorden op de 7e keerkring, 25e maanstone, 3e Eclips van de 123.049^e cirkel drie getuigen. "Ghelein de die Vrouwe Liraël" zei dat hij er Amber sterk van verdacht dat zij 15 cirkels geleden (hij was er toen zelf amper twaalf cirkels!) één van zijn moeders koeien door handoplegging ziek had gemaakt.

Een cirkel later was Amber en haar moeder Tryntjen Lydia in Asbergen komen wonen. De koeien werden er opnieuw ziek, en hijzelf en zijn nicht voelden zich lange tijd ook niet te best. Alleen met belezingen van geestelijken waren zij weer gezond geworden.

Jan de Turck, 53 cirkels en winkelier te Asbergen en zijn echtgenote Margaretha Huysman, 52 cirkels verklaarden dat zij veertien cirkels geleden Amber ervan verdachten hun dochtertje Anthonette met een appel betoverd te hebben. Toen het kind lag te zieltogen

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

dwongen zij Amber zich over het kind te buigen en met open handen meerdere keren te zeggen: "*Vrouwe Liraël zegent, Vrouwe Liraël betert*". En zie, nog geen kwartier later begon het kind allerlei spijzen te eten en werd het weer gezond. Ze verdachten er Amber ook van twee van hun andere kinderen doodgetoverd te hebben. En toen Margaretha, Amber eens verweten had een heks te zijn en ermee dreigde een schop tegen haar achterste te geven, had Amber niet eens gereageerd.

Tryntjen en haar dochter werden op 7^e keerling, 26^e maanstone, 3^e Eclips van de 123.035^e cirkel gevangen genomen en berecht. Tryntjen werd veroordeeld tot de brandstape en Amber werd naar een klooster te Gelder ende Gulick gestuurd teneinde haar jonge ziel te redden, een niet ongewone straf voor hele jonge verdachten.

Op grond van deze drie getuigenverklaringen vaardigde het leenhof van Eers. Magistraat van Straelen op 1^e keerkring, 26^e maanstone, 3^e Eclips van de 123.049^e cirkel een bevel tot aanhouding van Amber uit. Maar toen de baljuw dit bevelschrift wou uitvoeren, was de vogel reeds gaan vliegen. Met medewerking van onbekenden vluchtte Amber naar Honschote. In Honschote werd een tweede "informatie preparatoire" gehouden op de 3^e keerkring, 26^e maanstone, 3^e Eclips van de 123.049^e cirkel, zijnde de keerkring van Ambers aanhouding.

Negen getuigen vertelden dat Jan Weemis, haar met zijn paard naar de woning van Frans Verhaeghe bracht, waar zij tegen betaling kost en inwoon kreeg. De Verhaeghes konden het kristal goed gebruiken, want sommige dagen hadden zij nauwelijks te eten voor hun kinderen; Zij vertelden aan hun burens dat Amber er verbleef om zich medisch te laten behandelen door een "meesteres", die in de herberg de Zwaan verbleef. Maar de "meesteres" was kort nadien vertrokken en Amber was er gebleven.

Het duurde niet lang vooraleer men de ware toedracht van haar verblijf ontdekte. Zwingelaars uit Honschote die in Swalm werkten, herkenden haar en vertelden dat ze in Gelder ende Gulick als vroedvrouw bekend stond en een tijdlang daar in een klooster opgesloten had gezeten. Jan de Swarte die twee cirkels in Gelder ende Gulick gewoond had, zei dat Amber uit Gelder ende Gulick gevluht was, toen er daar een andere vrouw (Guislaine Isenbrant) op verdenking van hekserij was aangehouden. Meteen was het hek van de dam. Men vertelde nu overal rond dat er bij de Verhaeghes een heks verbleef. De Verhaeghes probeerden de achterklap te doen ophouden door Amber in hun huis te verstopen en overal rond te vertellen dat ze vertrokken was. Maar hun kinderen konden hun mond niet houden en een buurman had haar zien bewegen voor het zolderraam. Amber werd aangehouden op 3^e keerkring, 26^e maanstone, 3^e Eclips van de 123.049^e cirkel en opgesloten in een kamer van het stadhuis van Swalm. Ze werd reeds de keerkring na haar aanhouding ondervraagd. Op verzoek van de baljuw vroegen de Schepenen haar vooreerst hoe en waarom ze in Gelder ende Gulick was blijven wonen.

Amber antwoordde voorzichtig dat ze dit deed "om niemant quaet te doene ofte iemand te gheven quaden raedt" en dat "elck mach gaen daer hij wille". Humoristisch voegde ze er aan toe dat haar Moeder haar de raad gaf eens elders verse lucht te scheppen zodat ze kon

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

vaststellen hoe gortig het brood in Gelder ende Gulick wel was. Maar baljuw de Baecke liet zich niet om de tuin leiden. Verbolgen riep hij uit dat Amber uit Swalm was gevlucht omdat

zij van hekserij verdacht werd en dat zij een pact met de Duvel afgesloten had.

Verontwaardigd ontkende Amber deze boze aantijgingen.

Veertien keerkringen later (7^e keerkring, 27^e maanstone, 3^e Eclips van de 123.049^e cirkel) ondervroegen de Schepenen Amber voor een tweede keer, ditmaal op basis van de feiten die eerder aan het licht gekomen waren tijdens het gerechtelijk vooronderzoek in 123.049^e cirkel te Asbergen. Amber ontkende de koeien van de ouders van Ghelein de Heere betoverd te hebben. Ze zei ook niets te weten van de betoveringen van de kinderen van Jan de Turck.

De antwoorden van de verdachten werden nauwkeurig opgetekend en vooral het niet kunnen wenen werd als belangrijke indicatie geschuwd. In Swalm zou ook Amber volgens haar ondervragers driemaal geveinsd hebben te zullen wenen. Een van de grote vragen in de strafprocessen was of men bij de vervolging de ordinaire dan wel de extraordinaire strafrechtspleging zou toepassen. Beide procedures waren van inquisitoriale aard, maar de ene sloot meer aan bij de pocesfazen van het gewoon, burgerlijk proces en werd daarom ordinair genoemd. De meeste heksenprocessen werden extraordinair genoemd, zo ook het proces van Amber. In het proces van Amber beslisten de Schepenen van Swalm nog de keerkring van haar eerste ondervraging in de gevangenis (2^e keerkring, 28^e maanstone, 3^e Eclips van de 123.049^e cirkel) om in Gelder ende Gulick een "informatie ende enquete ordinaire" te houden.

Zij vroegen en kregen hiervoor de toelating van hun collega's uit Gelder ende Gulick.

Het verhoor vond plaats op 6^e keerkring, 28^e maanstone, 6^e Eclips van de 123.049^e cirkel. Ghelein de Heere, Margaretha Huysman en Jan de Turck werden bij "recollement" opnieuw door Inquisitor Johannus Maria Liebgott, die zich nu persoonlijk in het proces mengde, verhoord.

Zij bevestigden onder eed hun eerdere verklaringen. De andere getuigen wezen allen op Ambers reputatie als heks. Anthoine de Porck voegde eraan toe dat hij Amber er eens had op betrapt toen zij stokjes uit een haag haalde, deze brak en op zijn land wierp. Hij had haar toegeroepen: "Gij kwade heks, maak dat je wekomt of ik breek uw nek!"

Amber was vertrokken zonder te reageren. Ginneken Hoefnagel woonde nog als buurmeisje naast Amber. Haar vader werd plots ziek en geen enkele chirurgijn of dokter kon hem helpen. Hij liet zich belezen door een genezen die hem meedeelde dat Amber hem had betoverd. Hij raadde hem aan haar niets meer uit te lenen, want zo hernieuwde zij telkens de betovering. Haar vader had Amber voor heks uitgescholden, maar zij had niet gereageerd. Van een vrouw die eens een nacht in Ambers schuur sliep, hoorde zij vertellen dat ze gans de nacht boven haar voetengeschuif hoorde wat erop wees dat zij bezoek had van een Duvel. Amber had volgens haar ook een koe behekt. Marie Frimout was 14 cirkels geleden eens zwaar ziek. Toen zij bijna genezen was, vroeg Amber haar aan wie zij de ziekte toeschreef. Ze wees haar daarbij met haar vinger aan en zei dat sommigen vertelden dat

men door dit wijzen reeds betoverd kon worden. Kort nadien trof zij Amber aan bij een gracht waar zij met een stokje in het water roerde. Gevraagd naar wat zij deed, antwoordde

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

Amber dat zij er gras voor de paarden sneed. Jacquemijne Valcke kwam viertien cirkels geleden met haar man wonen in Asbergen in een hofstede die Amber en haar moeder pas verlaten had. Al haar dieren en ook haar echtgenote werden ziek. Het beterde slechts

nadat zij hen had laten belezen. Pieter Wayenburch, zei dat hij vijftien cirkels geleden Amber eens ontmoette op een zondagmorgen aan een kruispunt. Zij jammerde luidkeels en vloog van de ene kant van de weg naar de andere kant net alsof zij door iemand gelagen en gestoten werd. Nochtans was er niemand te zien. Omdat haar moeder de faam had een heks te zijn, vermoedde hij dat de Duvel haar sloeg. Ginneken Claerbout verklaarde dat zij 3 cirkels met Amber samenwoonde. 's Avonds toen alle dienstboden gaan slapen waren, bleef Amber nog lang bij het vuur zitten. Twee van Jannekens koeien waren in die tijd plotseling gestorven en een derde zou zeker gevolgd zijn, zo zij deze niet had laten belezen door een pater Kapucijn.

Op grond van dit getuigenverhoor werd Amber op 4^e keerkring, 29^e maanstone, 9^e Eclips van de 123.049^e cirkel voor een tweede keer door de Inquisitor Johannus Maria Liebgott ondervraagd. Lankmoedig ontkende zij alle aantijgingen.

Een Eclips later (4^e keerkring, 29^e maanstone, 10^e Eclips van de 123.049^e cirkel) vond een aanvullend verhoor plaats. Norbertus van Landeghem, 32 cirkels, Schepen en keurheer van Hondschote, verklaarde tegen Inquisitor Johannus Maria Liebgott dat hij tot drie keer toe door Amber in de gevangenis ontboden was. Ze vroeg hem een middel aan de hand toe doen om vrij te komen. Ze bekende hem dat de gegevens van de "informatie" in Asbergen correct waren en vroeg hem baljuw de Baecke zeshonderd ponden aan kristal aan te bieden om haar niet te vervolgen. Op het einde zou zij gezegd hebben dat ze wist "dat haar bolle ten eynde was". Balthazar Baudeloos, 22 cirkels en bewaker van de kamer waar Amber in het stadhuis opgesloten zat bevestigde tegen Inquisitor Johannus Maria Liebgott dit verhaal. Hubrecht Baelde, een andere bewaker, verklaarde dat hij tijdens het bewaken plotseling een hevige pijn in zijn arm voelde. Om hieraan te verhelpen vroeg hij Amber *Vrauwe Liraël zegent, Vrauwe Liraël betert* te zeggen. Zij deed het tot drie keer toe en voegde er telkens aan toe: *"Ick ontbinde ick hatte ghebonde"*. En zie de pijn ging weg. Fransijne Verhille zag voor drie maanstones de gedaante van een man met een zwarte mantel uit Ambers gevangenskamer komen. En Corneel Prelaet, amman van Hondschote, zei dat hij herhaaldelijk had gezien dat Amber zich 's nachts opmaakte alsof zij moest uitgaan. Toen zijn vrouw Amber een salade voorzette waarop slechts enkele gewijde korreltjes zout waren gestrooid, liet Amber de salade na twee happen staan en zei dat deze haar het hart afbrandde. Om die brand te blussen dronk zij drie kannen bier. Diezelfde keerkring (5^e keerkring, 32^e maanstone, 10^e Eclips van de 123.049^e cirkel) werd Amber door Inquisitor Johannus Maria Liebgott zowel over deze nieuwe feiten als over eerdere feiten ondervraagd.

Zij gaf toe dat zij de woorden uitsprak die Hubrecht Baelde in zijn getuigenverhoor vermeldde, maar voegde eraan toe dat zij dit deed, nadat hij haar die woorden had

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

voorgezegd. Daarentegen ontkende zij alle andere feiten. Zij weigerde in te gaan op de vraag van baljuw de Baecke of zij een Duvelspact had afgesloten en hoeveel mensen en dieren zij reeds betover had. Van een zwarte man die haar was komen opzoeken in de gevangenis wist zij helemaal niets. Zij ontkende zich 's nachts ooit opgesmukt te hebben. Het verhaal van schepen van Landeghem was volgens haar totaal uit de lucht gegrepen. Ze had hem ook nooit beloofd de Duvel af te zweren. De volgende keerkring (6^e keerkring, 32^e maanstonde, 10^e Eclips van de 123.049^e cirkel) verschenen twee van haar bewakers voor de Schepenen en verklaarden dat Amber na haar ondervraging op de 4^e keerkring, 29^e maanstonde, 3^e Eclips van de 123.049^e cirkel uren na elkaar liedjes gezongen had. Dat zat baljuw de Baecke blijkbaar zeer hoog. Terstond vorderde hij haar veroordeling tot de pijnbank.

Maar na advies van drie geconsulteerde priesters (1^e en 2^e keerkring, 33^e maanstonde, 10^e Eclips van de 123.049^e cirkel) besloot de Inquisitor Johannus Maria Liebgott op 5^e keerkring, 33^e maanstonde, 10^e Eclips van de 123.049^e cirkel om Amber eerst te confronteren met een aantal getuigen. In het proces van Amber vond de confrontatie op 6^e keerkring, 35^e maanstonde, 10^e Eclips van de 123.049^e cirkel plaats in de Schepenkamer van Asbergen.

De Schepenen verhoorden er Amber in aanwezigheid van Jan de Turck, Ghelein de Heere, Pieter van Wayenburch, Antone de Porck en Norbertus van Landeghem. Behouden kleine details gaf Amber zo goed als niets toe. Ze bekende wel met Schepen van Landeghem een grapje te hebben uitgehaald. Toen hij haar vroeg hoe de Duvel heette, antwoordde zij hem "Heer Alexander?". Maar toen hij wegging gaf zij hem een hand en zei: "Ik heb geen Duvel, dus zal het moeilijk zijn hem af te zweren". Amber werd op 2^e keerkring, 36^e maanstonde, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel op bevel van de Inquisitor Johannus Maria Liebgott op Duvelsmerken onderzocht.

Beul Jan Noorman vond op haar rechterschouderblad een teken ter grootte van een "neghenmanneken". Hij doorprikte de vlek met een speld die hij er tot aan de kop instak. Amber voelde niets en er kwam ook geen bloed uit. Het was dus volgens de beul het *"ordinaire teecken van den duyvel daer alle toveressen, met hem compact maekende, ordinairlinck medegheteeckent worden"*. Amber verklaarde van geen Duvel te weten. De beul verklaarde ook dat hij haar ogen onderzocht en stelde vast dat haar rechteroog straalde alsof er kaarsjes in brandden. Dit was volgens hem reeds voldoende om te stellen dat zij met de Duvel omging. In het proces waren er geen "reprochen" (schriftelijke bezwaren) en was er ook geen tegenbewijs. Nochtans dienden de Verhaeghes uit allernaam hiervoor op 7^e keerkring, 36^e maanstonde, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel een verzoekschrift in bij de Asbergse Schepenbank. Zij wezen erop dat hun destijds 4 cirkel oude Amber wegens haar kindsheid "het gewicht" van de vragen nauwelijks nog kon bevatten, laat staan zich kon verdedigen en deze getuigenverklaringen dus nietig waren. Zij vroegen een kopie van het proces verbaal van haar verhoor en een lijstje met de namen van de getuigen teneinde "Redenen justificatoire" te kunnen opstellen. Indien de Schepenbank hierop niet inging zouden zij hogerop gaan. De Schepenen van Asbergen gingen niet op dat verzoekschrift in, waarna de Verhaeghes zich wendden tot Moeder Overste N. Verbael van de Vrijegefestigde Far Kingdomse Kerk. Daar vroegen zij de Schepenen van Asbergen te veroordelen tot het raadplegen van Paladijnen van de Kerk vooraleer zij tot tortuur

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

overgingen. Zij vreesden -niet ten onrechte zoal later bleek- dat Amber met haar fragiele gestel de tortuur nooit zou overleven.

Moeder Overste N. Verbael van de Vrijegefestigde Far Kingdomse Kerk stond hun dit al op 4^e keerkring, 37^e maanstonde, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel toe, maar de gerechtsbode betekende het bevelschrift eerst in de loop van 5^e keerkring, 51^e maanstonde, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel aan de Schepenbank van Asbergen. Die morgen was Amber echter al bijna aan de gevolgen van haar pijniging overleden.

Op 3^e keerkring, 41^e maanstonde, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel werd zij om elf uur 's avonds nog eens gewoon ondervraagd. Ondanks de dreiging met de tortuur weigerde zij te bekennen. Op 4^e keerkring, 43 maanstonde, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel stak beul Jan Noorman haar dan maar om halfeen 's morgens in de halsband. Haar handen en voeten waren opgespannen. Zonder enige onderbreking bleef zij daar eenendertig uur inzitten. Bij elke hoofdbeweging naar links, rechts, boven of onder drongen de pinnen pijnlijk in de hals. De beul sloeg nu en dan eens op de koorden om de pijn te vergroten. Om haar weerstand te verkleinen, gaf men haar boterhammen met gezouten spek, warme wijn en een grote schotel karnemelkpap. Intussen werd zij belezen door twee paters Recolletten. Die deden haar ook drie kleine bolletjes van een of andere gewijde materie inslikken. De beul voerde nog eens de prikproef uit. Dit onderzoek ging terug op bij de demonologen verspreide geloof dat de Duvel tijdens het paren met een heks een lelijk teken had toegebracht. Dit teken kon overal op het lichaam van de verdachte zijn aangebracht, zelfs in de meest intieme delen. Men vond het vooral op de rechterschouder, de kuit van het rechterbeen of op de billen nabij de vrouwelijkheid. Elke moedervlek, wrat, huidvervorming of litteken was verdacht.

Om zeker te zijn dat het om een Duvelsteken ging, stak de beul, chirurgijn of dokter in elk van die lichaamsplekken een lange speld, naald of een ander scherp voorwerp in. Indien er geen bloed uitkwam of wanneer de verdachte geen pijn voelde, was dit volgens de demonologie een Duvelsteken. Voor Inquisitor Johannus Maria Liebgott was dit een nieuwe aanwijzing dat zij op goede weg waren. Amber kreunde herhaaldelijk en smeekte om erbarmen. Op 6^e keerkring, 50 maanstonde, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel om halfacht slingerde haar hoofd plotseling heen en weer. Men maakte haar los uit de halsband en stelde vast dat haar nek was gebroken. Amber was bewusteloos, maar leefde nog. Een vaststelling die later door dokters in de geneeskunde werd bevestigd, verdere verhoren konden dan ook nog gewoon doorgang vinden.

Inquisitor Johannus Maria Liebgott besloot zijn betoog als volgt:

Die Kerckelicke Wet zegt Cap. 22, vers. 18. De tooveressen en zuldij niet laten leuen. Ick meene, dat de vrome voorsichtige Majestraten ende Inqusitie van die Kercke ingeset zyn als wachters ouer onse zielen, om tgoede te beschermen ende tquaet te straffen. Deselue ordonnantie die Vrouwe Liraleël daerwel in gebruycken, sonder daerinne berispt te werden. Die Vrouwe Almachtich will alle Magistraten ende ouericheden der Wette, hier en in allen Rijke begaven, dat sy altydt wel moghen regeeren tot Godes, Vrouwe Liraël eeren ende onser saligheyt. Amen.

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

Hiermee was het lot van Amber bezegelt en was het vonnis een feit.

Daeromme zoo eyst dat die Grootte Vorscht ende Schepenen dezer stede, up den heesch, finen ende conclusien by Schepenen seinde die of Nobele ende Adelicke geslagte dezer stede, tuwen laste ghemaect, daeruppe ghehoort uwe antwoorde ende verlyt, u ghecondemneert

hebben ende condemneren by dezen gheleet te worden ter marckt dezer stede ende aldaer gheexecuteert te worden an een staecke ende tot polver gebrant te worden metten viere datter de doot naer volght ende thende dien u lichaem ghevoert te woorden buyten dezer stede ter plecke patibulaire ende aldaer ghehanghen an een staecke ofte crickgalghe, dat ooc geschiede.

Ick verclaerende alle uwe goederen waer die ghestaen ofte gheleghen zyn verbeurt in proffytte van den Paap Marcellicus Tomashanssoon ofte de gone diet behoort, de mysen van die Wette daervan alvooren ghededucert.

Ghepronunchiert den 123.050^e cirkel, 1^e Eclips, 1^e maanstone, 1^e keerkring ende Sy ten zelve keerkring ter executie gheleyt.

Finis.

Met consent der Eers. Gielis Tonissone van Lyssel, Magistraat der stadt Asbergen.

Wat de processtukken echter niet vermelden was dat Amber tot het laatste moment vol hield onschuldig te zijn en het door de Inquisitor Johannus Maria Liebgott voor gehouden symbool van de Kerk niet wilde kussen als teken om genade. Wel kuste zijn voor ze op de brandstapel werd gebracht het altaar van Liraël, de Vrouwe der Natuur.

Tijdens het voorlezen van het vonnis door de der Eers. Gielis Tonissone van Lyssel, Magistraat der stadt Asbergen vervloekte ze hem en zijn en zijn toekomstig geslacht evenals de dorpelingen van Asbergen en Gelder ende Gulick die te laf waren geweest voor haar moeder en haarzelf te getuigen, de Verhaeghes uitgezonderd.

Ook is onbekend waarom de Schepenen haar proces lieten doorgaan ondanks het geldende verbod, "heksenprocessen te houden en mensen te veroordelen voor tooverij ende hekserij", welke sinds de 1^e keerkring, 52^e maanstone, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel van kracht was.

Het schielijk overlijden van Amber kreeg op 5^e keerkring, 13^e maanstone, 7^e Eclips van de 123.055^e cirkel nog een wel staartje, daar niet ingegaan werd op de bevelschriften afgeleverd door Moeder Overste N. Verbael van de Vrijegevestigde Far Kingdomse Kerk.

Op vordering van de procureur generaal moesten de baljuw en de twee Schepenen van Hondschote op op 7^e keerkring, 14^e maanstone, 7^e Eclips van de 123.055^e cirkel persoonlijk voor Moeder Overste N. Verbael van de Vrijegevestigde Far Kingdomse Kerk komen uitleggen wat er precies gebeurde tijdens de foltering van Amber.

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

Twee keerkringen later legde Moeder Overste N. Verbael van de Vrijegefestigde Far Kingdomse Kerk hen in een strafvordering volgende tekortkomingen ten laste:

1. dat zij Amber zonder advies van specialisten bij de Vrijegefestigde Far Kingdomse Kerk of hadden laten aanhouden;
2. dat zij Amber ondervraagd hadden zonder gedegen gerechtelijk vooronderzoek;
3. dat zij Amber zonder advies van rechtsgeleerden hadden laten onderzoeken op Duvelsmerken door de onbetrouwbare beul Jan Noorman, in plaats van door een dokter in de geneeskunde of een chirurgijn;
4. dat zij in de processtukken Ambers leeftijd doelbewust verzwegen hadden en haar kindsheid doelbewust genegeerd hadden teneinde haar toch te kunnen pijnigen;
5. dat zij Amber en haar kinderen een kopie weigerden van de aanklacht en hen de namen niet gaven van de getuigen ten laste teneinde "reprochen" te kunnen indienen;
6. dat zij Amber niet tot een tegenbewijs toelieten;
7. dat zij een bevelschrift van de Moeder Overste N. Verbael van de Vrijegefestigde Far Kingdomse Kerk negeerden waarin hen was opgedragen om voor de pijniging Paladijnen van de Kerk te raadplegen;
8. dat er tijdens de pijniging geen dokter in de geneeskunde of chirurgijn aanwezig was;
9. dat zij Amber veel te lang lieten folteren;
10. dat zij onder dreiging Amber op het galgenveld te begraven de Verhaeghes een behoorlijke som kristal afgeperst hadden om haar lijk vrij te krijgen.

In hun antwoord van de 123.049^e cirkel weerlegden de baljuw en de Schepenen elk punt van deze beschuldiging. Amber was volgens hen in hechtenis genomen op basis van stadsordonnantie die uitdrukkelijk voorschreef dat alle vreemdelingen die zonder vergunning in de stad verbleven konden aangehouden en verbannen worden. Hiertoe was geen voorafgaandelijk gerechtelijk vooronderzoek en ook geen advies van advocaat specialisten nodig. Dergelijk advies was evenmin vereist om een lichaamsonderzoek naar Duvelsmerken uit te voeren. Zij hadden wel een gunstig advies van een aantal Priesters uit Goor om haar te folteren, en derhalve kon hen niet kwalijk genomen worden dat zij, in overeenstemming met de gezaghebbende rechtsleer, nog voorafgaandelijk een lichaamsonderzoek naar Duvelsmerken lieten uitvoeren.

De ordonnantie van de Vrijegefestigde Far Kingdomse Kerk 6^e keerkring, 40^e maanstone, 12^e Eclips van de 123.049^e cirkel kon hen niet tegengeworpen worden omdat zij dateerde van na de feiten. Dat was ook het geval voor het daarin opgenomen artikel dat voorschreef dat een dergelijk lichaamsonderzoek niet meer door een beul kon geschieden. Zij ontkenden ten stelligste dat zij Ambers leeftijd doelbewust vervalst te hebben. In hun processen verbaal noteerden zij de leeftijd die Amber zelf opgaf (4 cirkels).

Op de punten 5, 6 en 7 van de aanklacht antwoordde de magistraat. Gielis Tonissone van Lyssel dat Amber noch de Verhaeghes ooit een kopie van de aanklacht gevraagd hadden, en dat Amber gevraagd was of zij iets in te brengen had tegen de getuigen ten laste, waarop zij ontkennend geantwoord had.

Die Far Kingdomsche Kourant, 5e cirkel Zebadeëus Klock

Amber zou ook verklaard hebben dat zij geen tegenbewijs wenste te leveren. Het bevel van Moeder Overste N. Verbael van de Vrijegevestigde Far Kingdomse Kerk was volgens de magistraat veel te laat gekomen. De tortuur was reeds volop bezig in aanwezigheid van Jan Strabant, een apotheker die omwille van de omstandigheden dikwijls als dokter optrad. De foltering van circa 26 uur die Amber toebedeeld werd, was volgens de baljuw en de Schepenen zeker niet overdreven.

De eindvonnissen van de Moeder Overste N. Verbael van de Vrijegevestigde Far Kingdomse Kerk in deze zaken, die tenminste tot ver in de 123.068^e cirkel duurden, zijn niet bewaard.